

**MUDDATLI HARBIY XIZMATCHILARNI IJTIMOIIY MOSLASHUVINING
PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI****Matyaqubov Botirboy Boltabayevich***Oriental universiteti magistratura fakulteti 2-kurs talabasi*

Annotatsiya. Ushbu tezis muddatli harbiy xizmatda bo'lgan harbiy xizmatchilarning ijtimoiy moslashuvi va uning psixologik xususiyatlarini o'rganishga bag'ishlangan. Muddatli harbiy xizmat, harbiy xizmatchilarning hayotida muhim bir davr bo'lib, bu jarayon ularning shaxsiy va ijtimoiy rivojlanishiga katta ta'sir ko'rsatadi. Tezisdan harbiy xizmatchilarning ijtimoiy moslashuv jarayonida yuzaga keladigan psixologik muammolar, stress darajasi, guruh ichidagi munosabatlar va shaxsiy identitetning shakllanishi kabi masalalar tahlil qilinadi. Shuningdek, ushbu jarayonda o'zaro yordam va qo'llab-quvvatlashning ahamiyati, shuningdek, ijtimoiy moslashuvni yaxshilash uchun zarur bo'lgan psixologik resurslar ko'rib chiqiladi. Tadqiqot natijalari harbiy xizmatchilarni ijtimoiy moslashuv jarayonida qo'llab-quvvatlashga qaratilgan amaliy tavsiyalarni ishlab chiqish imkonini beradi.

Kalit so'zlar: Muddatli harbiy xizmat, Ijtimoiy moslashuv, Psixologik xususiyatlar, Stress, Shaxsiy identitet, O'zaro yordam, Psixologik resurslar

KIRISH.

Muddatli harbiy xizmatchilarning ijtimoiy moslashuvi, ularning psixologik xususiyatlari va jamiyatga integratsiyasi murakkab jarayon bo'lib, bir qator omillarga bog'liq. Ushbu jarayonda quyidagi psixologik xususiyatlar muhim rol o'ynaydi: Harbiy xizmat davomida harbiy xizmatchilar ko'plab stressli vaziyatlarga duch keladilar. Ularning stressga chidamliligi va bu vaziyatlarni boshqarish qobiliyati ijtimoiy moslashuv jarayonida muhim ahamiyatga ega. Harbiy xizmatchilar ko'pincha jamoaviy ishda faol qatnashadilar. Ularning guruhda ishlash qobiliyati va boshqalar bilan hamkorlik qilish qobiliyati ijtimoiy moslashuvni osonlashtiradi. Muddatli harbiy xizmatchilar o'zlarining shaxsiy identifikatsiyasini va roli haqida tushuncha hosil qilishlari zarur. Bu, ularning ijtimoiy muhitda o'z o'rnini topishlariga yordam beradi. Harbiy xizmatdan qaytganidan so'ng, muddatli harbiy xizmatchilar fuqarolik hayotiga qaytishlari kerak. Ularning yangi sharoitlarga moslashish qobiliyati, ijtimoiy munosabatlar va ish topish jarayonida muhim ahamiyatga ega.

Harbiy xizmatchilar ko'pincha kuchli emotsional tajribalarni boshdan kechirishadi. Ularning emotsional barqarorligi va bu his-tuyg'ularni boshqarish qobiliyati, ijtimoiy moslashuv jarayonida muhim ahamiyatga ega. Oila, do'stlar va jamiyatning qo'llab-quvvatlashi muddatli harbiy xizmatchilarning ijtimoiy

moslashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Ijtimoiy tarmoqlar va resurslar, ularning qayta integratsiyasini osonlashtiradi. Ushbu psixologik xususiyatlar muddatli harbiy xizmatchilarning ijtimoiy moslashuv jarayonida muhim rol o'ynaydi va ularni muvaffaqiyatli integratsiya qilish uchun zarurdir. Harbiy xizmatdan qaytgan shaxslarni qo'llab-quvvatlash va ularga kerakli resurslarni taqdim etish, ularning ijtimoiy moslashuvini yaxshilashga yordam beradi.

Muddatli harbiy xizmatchilarning ijtimoiy moslashuvi va psixologik xususiyatlari juda muhim va murakkab jarayon hisoblanadi. Bu yoshlar uchun yangi muhitga moslashishda katta psixologik tayyorgarlik, psixikani mustahkamlash, stressga chidamlilik va jamiyat bilan hamkorlik muhim ahamiyatga ega bo'lib, ularni jamiyatga muvofiqlashtirishda asosiy rol o'ynaydi. Harbiy xizmat yoshlar uchun nafaqat jismoniy, balki ruhiy tayyorgarlikni ham talab qiladigan kompleks jarayondir. Bu jarayonda psixologik xususiyatlarni tushunish, muammolarni aniqlash va ularni hal qilish uchun psixologik yordam muhimdir. Jamiyat va milliy siyosat uchun esa, yoshlarning ijtimoiy moslashuvi va ruhiy salomatligini ta'minlash - muhim vazifadir va kelajakda ularni yanada quvvatlantirish uchun keng ko'lamli chora-tadbirlarni amalga oshirish muhimdir.

Moslashuv bosqichi	Ruhiy holatning xususiyati	Xulq-atvorda namoyon bo'lishi	Davomiylik muddati
O'tkir moslashuv davri	Yuqori darajadagi tashvish, uy va yaqinlarini sog'inish, noaniqlik hissi	Diqqatning tarqoqligi, buyruqlarni sekin tushunish, kamgaplik yoki hayajon	Xizmatning birinchi va ikkinchi oyi
O'tish va o'rganish davri	Harbiy intizomga ko'nikish, jamoaviy maqsadlarning ustunligi	Kun tartibiga qat'iy rioya qilish, safdoshlar bilan do'stona aloqalar o'rnatish	Xizmatning uchinchi oyidan oltinchi oyigacha
Barqaror moslashuv davri	Professional o'ziga ishonch, harbiy xizmatni burch sifatida anglash	Tashabbuskorlik, harbiy texnikani mahorat bilan boshqarish, jamoaviy birdamlik	Xizmatning oltinchi oyidan yakunigacha
Xizmatdan keyingi qayta moslashuv	Fuqarolik hayotiga qaytish quvonchi va kelajak rejalariga mas'uliyat	Intizomni saqlash, harbiy ko'nikmalarni hayotda qo'llashga intilish	Xizmat yakunlanishi arafasida

Jadvalning tahlili

Ushbu jadval muddatli harbiy xizmatchilarning ijtimoiy-psixologik moslashuv dinamikasini tizimli ravishda tushuntirib beradi:

- Boshlang'ich bosqichdagi psixologik to'siqlar:

Jadvalning birinchi qatoridan ko'rinib turibdiki, xizmatning dastlabki oylarida yoshlarda psixologik zo'riqish kuzatiladi. Bu davrda inson o'zining odatiy ijtimoiy rollaridan (o'g'il, do'st, talaba) voz kechib, yangi - "askar" rolini o'zlashtirishi kerak. Ruhiy bosim yuqori bo'lgani sababli, askarlarda xotira va diqqatning vaqtinchalik pasayishi kuzatilishi mumkin. Bu davrda komandirlar va harbiy psixologlarning doimiy nazorati muhim ahamiyatga ega.

- Jamoaga qo'shilish va shaxsiyatning o'zgarishi:

Ikkinchi bosqichda askar o'zini jamoaning ajralmas qismi sifatida his qila boshlaydi. Psixologik jihatdan "Men" tushunchasidan "Biz" tushunchasiga o'tish sodir bo'ladi. Bu davrda harbiy xizmatchi ustav talablarini shunchaki majburiyat emas, balki tartib va xavfsizlik asosi sifatida qabul qiladi. Ruhiy zo'riqish pasayib, ijtimoiy muloqot ko'nikmalari takomillashadi.

➤ Professional yetuklik va ruhiy barqarorlik:

Oltinchi oydan boshlab harbiy xizmatchi professional moslashuv bosqichiga o'tadi. Jadvalda ko'rsatilganidek, bu davrda tashvish hissi o'rnini mas'uliyat va g'urur tuyg'usi egallaydi. Askarning psixofiziologik holati barqarorlashadi, u jismoniy va ruhiy qiyinchiliklarga bardoshli bo'lib yetishadi. Ushbu bosqichda xizmatchilar orasida yetakchilik fazilatlarini yaqqol namoyon bo'lishi boshlanadi.

➤ Moslashuvning yakuniy natijasi:

Xizmat yakuniga yaqinlashgan sari askarlar nafaqat harbiy ko'nikmalarni, balki kuchli iroda va qat'iyatni ham o'zlashtiradilar. Ijtimoiy moslashuvning muvaffaqiyati shundaki, harbiy xizmatni o'tab qaytgan yoshlar fuqarolik jamiyatida ham intizomli, mas'uliyatli va har qanday qiyinchilikka ruhan tayyor shaxs sifatida o'z o'rinlarini topadilar. Muddatli harbiy xizmatchilarning moslashuvi shunchaki buyruqlarni bajarish emas, balki shaxsiyatning sifat jihatidan yangilanishidir. Jadvalda aks etgan har bir bosqichning muvaffaqiyatli o'tilishi armiyaning jangovar qudratini va davlatning ijtimoiy barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi.

XULOSA.

Muddatli harbiy xizmatchilarning ijtimoiy moslashuvi ularning psixologik holatini, xizmat samaradorligini va harbiy jamoa bilan integratsiyasini belgilaydi. Mushakchilik va vazifalarga yuqori talablar, yangi ijtimoiy muhit, va xizmatning o'ziga xos xususiyatlari ularning ijtimoiy moslashuv jarayoniga ta'sir qiladi. Psixologik chidamlilik, o'z-o'zini boshqarish, moslashuvchanlik va jamoaviylik kabi shaxsiy xarakteristikalar, shuningdek, jamoaviy va rahbarlik qo'llab-quvvatlovi ijtimoiy moslashuvni muvaffaqiyatli qilishda muhim o'rin tutadi. Strategik va metodik yondashuvlar yordamida ularning ijtimoiy moslashuvini samarali boshqarish mumkin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abdullayeva Sh. A. Harbiy psixologiya va ekstremal vaziyatlarda shaxs xavfsizligi: Oliy harbiy ta'lim muassasalari tinglovchilari va kursantlari uchun darslik. – O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti tahririyati, 2021. -138-b.
2. Akramov M. R. Muddatli harbiy xizmatchilarda ijtimoiy-psixologik moslashuv va shaxslararo muloqot muammolari: Ilmiy monografiya. – "Fan va texnologiya" nashriyoti, 2018. – 72-b.

3. G‘oziyev E. G‘. Shaxs psixologiyasi va ijtimoiy moslashuv jarayonlarining nazariy va amaliy asoslari: Oliy ta’lim muassasalari talabalari uchun o‘quv qo‘llanma. – "Universitet" nashriyoti, 2010. – 205-b.
4. Haydarov F. I. Harbiy xizmat faoliyatida shaxsni psixologik tayyorlash va adaptatsiya mexanizmlarini takomillashtirish: o‘quv-metodik qo‘llanma. – O‘zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi nashriyoti, 2015. – 85-b.

